

Asia: VN/1281/2020

Lausuntopyyntö hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Kotoutumisen uudistamistarpeita käsittelevän selonteon luonnoksen tarkoituksena on luoda suuntaviivoja kotoutumisen edistämisen kehittämiseksi. Selonteon luonnoksen esityksillä vastataan keskeisiin toimintaympäristön muutoksiin ja tunnistettuihin kehittämiskohteisiin.

Tämä selonteon luonnos liittyy olennaisesti yhteen myös muun muassa jatkuvan oppimisen uudistukseen ja koulutuspoliittisen selonteon linjauksiin. Tärkeänä lähtökohtana toimii eduskunnan tarkastusvaliokunnan tammikuussa 2019 hyväksymä mietintö, jossa tavoitteena ovat muun muassa kotouttamisen merkittävä nopeuttaminen, mahdollinen kokonaisvastuun siirto kunnille, maahanmuuttajien työllistymistä tukevien rakenteiden kehittäminen, kieliopintojen uudelleen järjestäminen, maahanmuuttajanaisten erityiseksi kohderyhmäksi asettaminen ja vapaan sivistystyön osuuden kasvattaminen. Mietinnön sisältämät uudistustavoitteet ovat riittävän kunnianhimoisia, joten aidon muutoksen mahdollistamiseksi on tärkeää, että myös selonteon toimeenpano tukee tätä tavoitetta.

Kansalaisopistojen liitto pitää hyvänä, että selonteon luonnosta valmisteltaessa on tukeuduttu vahvasti myös erilaiseen teemaa koskevaan tutkimuskirjallisuuteen. Liiton mielestä on tärkeää korostaa myös maahanmuuttajien oman aktiivisen roolin merkitystä kotoutumisen eri vaiheissa heti alusta alkaen.

Kommentit lukuihin 1-6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat.

Selonteon luonnos pohjaa kahteen tärkeään näkökulmaan: kaikille ihmisille on suotava mahdollisuus kokea osallisuutta ja hyödyntää osaamistaan ja toisaalta kaikkien inhimillisten resurssien mukaan ottaminen todennäköisesti lisää sekä innovatiivisuutta että tehokkuutta suomalaisessa yhteiskunnassa.

Kuten selonteon luonnoksessa todetaan, Suomeen muuttaneilla on paljon osaamista, joka tulisi nykyistä tehokkaammin tunnistaa ja tunnustaa työelämässä. Maahanmuuttaneiden mahdollisuuksia työllistyä korkean osaamistason tehtäviin heikentää kotimaisten kielten puutteellinen osaaminen, ulkomailla hankitun koulutuksen soveltumattomuus ja työnantajien ennakkoluulot ulkomailla hankittua osaamista kohtaan.

Maahanmuuttajien koulutustaustat ovat usein ajateltua moninaisempia. Meille suomalaisille on luonnollista ajatella, että kaikilla maahanmuuttajilla olisi vähintään perusasteen koulutus – mikä ei pidä paikkaansa. Kansalaisopistoissa järjestetään paljon koulutusta maahanmuuttajille, joilla ei ole lainkaan aiempaa koulutustaustaa. Monille opiskelijoille esimerkiksi kansalaisopiston lukutaitokoulutuksen ryhmät ovat ensimmäisiä kokemuksia ylipäätään minkäänlaisesta koulunkäynnistä. Sodan traumaista kärsivät opiskelijat tarvitsisivat varsinaisen opetuksen lisäksi paljon psykososiaalista tukea ja muita oppimisen tukipalveluita.

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

Selonteossa painotetaan, että maahanmuuttajat ovat kuntalaisia ja kaikki kuntien palvelut ovat myös heidän käytössään. Keskeistä on varmistaa kotoutumista edistävien palveluiden ja koulutusten saatavuus kaikilla niillä alueilla, joilla maahanmuuttajat asuvat tai joille he muuttavat.

Maahanmuuttajien työllisyyden edistäminen edellyttää juuri oikeaan tarpeeseen vastaamista eli henkilökohtaisen ohjauksen riittävyttä ja yksilöllisen palvelutarpeen tunnistamista.

Kansalaisopistojen liitto kannattaa ajatusta TE-toimistojen ja kuntakokeiluiden yhteistyöstä maahanmuuttajien ja yritysten tarpeiden yhteensovittamisessa. Snabbspåretin kaltaisia ja muita pohjoismaisia esimerkkejä kannattaa testata ja kokeilla myös Suomessa.

Kansalaisopistojen liitto tukee vahvasti selonteossa esitettyä toimenpidettä (s.34) kielikoulutuksen ja muun alkuvaiheen koulutuksen alueellisen tarpeen ennakoinnista ja tarjonnan koordinoinnista niin, että se kattaa yhdenvertaisesti eri väestöryhmät eri koulutusasteilla. Olisi erittäin tärkeää seurata koulutuksen saatavuutta ja riittävyttä eri kohderyhmille eri puolilla maata. Maahanmuuttajien kotoutumisprosessin seurannan ja vaikuttavuuden tehostamiseksi on syytä kehittää kotoutumiseen liittyvää tietopohjaa ja tietojärjestelmiä.

Neuvola on myös maahanmuuttaneiden perheille tärkeä tietoa ja taitoja jakava yhteisö. Perheiden kotoutumissuunnitelmia pitäisi tehdä Suomessa enemmän, jotta kaikkien perheenjäsenten

kotoutumisen tuen tarpeet tulisivat huomioiduiksi. Omakielinen yhteiskuntaorientaatio auttaa orientoitumaan paremmin suomalaiseen yhteiskuntaan. On yhtä tärkeää huolehtia äitien ohjaamisesta kohti työelämävalmiuksia vahvistavia palveluja kuin siitä, että lapset pääsevät hyvän varhaiskasvatuksen pariin.

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

Kansalaisopistojen liitto kannattaa lämpimästi vastaanottokeskuksissa tehtävän esikotouttavan työn kehittämistä ja sen mahdollista laajentamista.

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

Kansalaisopistojen liitto pitää tärkeänä, että maahanmuuttajille suunnattua matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapalveluja on monikanavaisesti saatavilla sekä valtakunnallisesti että alueilla, joilla on merkittäviä määriä maahanmuuttajia.

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

Selonteon luonnoksessa todetaan, että alkuvaiheen kotoutumista tukeviin palveluihin liittyy useita palveluiden saatavuuden ja laatuun sekä viranomaisvastuiden selkeyttämiseen liittyviä kehittämistarpeita. Kansalaisopistojen liitto korostaa, että nämä tarpeet pitää ottaa tosissaan ja niihin on tartuttava.

Alkuvaiheen palveluita voidaan tehostaa ohjaamalla opiskelijat jatkossa heille parhaiten soveltuviin opintoihin. Yhtenäisen, kokonaisvaltaisen alkuvaiheen ohjelman avulla tavoitettaisiin paremmin myös työvoiman ulkopuolella olevat, kotona lapsia hoitavat vanhemmat. Toisaalta on myös tärkeää pystyä ohjaamaan nopeammin eteenpäin henkilöitä, joilla on edellytykset siirtyä työelämään.

Tavoitteena työllisyyden, kielitaidon ja yhteiskunnan tuntemuksen tukeminen:

Käytännön kokemukset osoittavat, että kotoutumiskoulutuksen kielitaitovaatimus B1.1 on haasteellinen. Kotoutumiskoulutus on lyhyt ja opiskelijalla on oltava erittäin hyvät valmiudet ja opiskelutaidot, jotta hän voisi saavuttaa tämän tason. Tavoitetasona se on kuitenkin hyvä, koska se antaa valmiuksia esimerkiksi ammatillisiin opintoihin ja työelämään.

Valitettavan usein opiskelijalla on uudessa elinympäristössä haastava elämäntilanne ja mahdollisesti myös taustalla traumaattisia kokemuksia sekä heikko koulutustausta. Koululaisten osalta löytyy tutkimustuloksia, joiden mukaan opiskelukielen hankkiminen kestää noin 5 vuotta. Hyvästä syystä voidaankin kysyä, miten ehdotetun mukaisesti alkuvaiheen koulutusta olisi mahdollista

tehostaa niin paljon, että valtaosa aikuisista maahanmuuttajista voisi saavuttaa toivotun kielitaitotason vuodessa tai kahdessa.

Kansalaisopistojen liiton mielestä uudistuksessa on hyvää se, että opiskelijalle mietitään jatkopolku, jos kielitaitovaatimus ei täyty. Selonteossa ehdotettu valtakunnallinen kielikoe on myös hyvä ajatus samoin kuin yksilöityjen tarpeiden huomioiminen henkilökohtaisessa ohjelmassa. Keskeisenä toimintaa kehittävänä tavoitteena on myös parantaa monialaisten palvelujen keskinäisiä tiedonsiirtoja huomioiden kuitenkin tietosuojakysymykset riittävän vahvasti.

Liitto kannattaa myös ajatusta siitä, että kotoutumishojelman kohderyhmäksi määriteltäisiin myös kansainvälistä suojelua saavat ja heidän perheenjäsenensä. Kotoutumishojelman palveluja tulisi voida tarjota myös Suomessa pidempään asuneille maahanmuuttaneille, joilla arvioitaisiin olevan tarve ohjelman palveluille.

Kansalaisopistojen liiton mielestä on tärkeää ottaa vakavasti OECD:n esittämä ”kahden polun järjestelmän” kritiikki. Kaikille yhteinen kotoutumisen johdantojakso on siksi erittäin kannatettava kehittämisajatus.

Kotoutumiskoulutus:

Kansalaisopistojen liiton mielestä on korkea aika tiedostaa kotoutumiskoulutuksen ongelmat. Selonteon luonnoksessa todetaan, että riittävää tietoa koulutuksen laadun vaihtelusta ei ole saatavilla. Tämä tieto olisi pitänyt kerätä, jotta kotoutumiskoulutuksen vaikuttavuutta voitaisiin parantaa. Koulutushankinnat eivät myöskään voi perustua pelkkään hintaan. Laadunvarmistusta pitää kehittää muun muassa määriteltäessä hankintojen soveltuvuus- ja vähimmäiskriteerejä sekä vertailtaessa jätettyjä tarjouksia.

On hyvin huolestuttavaa, että vain kolmasosa koulutukseen osallistuneista saavuttaa tavoitetason. On siis todellakin syytä kiinnittää vahvasti huomiota koulutuksen laatuun ja koulutuksessa saavutettuun kielitasoon. Toisaalta tulee myös tunnustaa koulutukseen liittyvät tosiseikat: koulutusaika on monille liian lyhyt ja useiden opiskelijoiden lähtövalmiudet heikot. Kaikkein tärkeintä olisi kiinnittää huomioita siihen, miten niiden kahden kolmasosan opinnot jatkuvat, jotka eivät saavuta tavoitetasoa B1.1. Jokaiselle opiskelijalle on löydettävä oikea jatkopolku ja -paikka – on se sitten esimerkiksi toisen tasoisessa ryhmässä tai kuntouttavan työtoiminnan parissa.

Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistaminen on liiton mielestä hyvä askel. Opettajien kelpoisuusvaatimuksista tulisi säätää asetuksella. Kotoutumiskoulutuksen tulisi olla kokonaisvaltainen läpileikkaava ”lisäosa” koulutusjärjestelmässämme vapaan sivistystyön ja taiteen

perusopetuksen tavoin. VN TEAS -selvityksen mukaisia kotoutumiskoulutuksen keskeisiä kehittämistoimenpiteitä pitää edistää määrätietoisesti.

Lukutaitokoulutus ja muu kotoutumissuunnitelmaan sisältyvä vapaan sivistystyön maahanmuuttajakoulutus

Lukutaitokoulutuksen toteuttamistapa on joustava, mikä mahdollistaa erilaisten kohderyhmien huomioimisen. Toisaalta joustavuus ja opetustuntien epätasainen jakautuminen eri alueilla Suomessa aiheuttaa myös sekavuutta ja ohjaa opiskelijoita ”väärin” tai epätarkoituksenmukaisiin koulutuksiin.

Kansalaisopistojen liitto edellyttää, että lukutaidon koulutusta tarvitsevien opiskelijoiden koulutusmalli olisi mahdollisimman selkeä ja rahoitus joustava (perustaa tarvittaessa uusia koulutuksia myös kesken lukuvuoden). Lukutaitokoulutuksen nykyinen rahoitusmalli ei ota huomioon alueellisesti maahanmuuttajien lukumäärää tai paikallista koulutustarvetta. Tämän vuoksi monilla paikkakunnilla samoille lukutaitokursseille ohjautuu hyvin eritasoisia opiskelijoita, koska oikeantasoisia kursseja ei paikallisesti ole tarjolla.

Kansalaisopistojen liiton mielestä iso ongelma nimenomaan lukutaitokoulutuksen kehittämiseksi on myös sen tilastoinnissa. Opetushallituksen tiedonkeruussa erilaisia koulutukseen osallistujia ei eritellä tarkemmin, koska rahoituksen peruste on kaikille sama. Lukutaitokoulutuksen keskeinen kohderyhmä on kotivanhemmat, mutta tilastoinnissa ei myöskään kerätä minkäänlaista tietoa siitä, onko koulutuksissa järjestetty lastenhoitoa. Edellä mainitut puutteet pitää korjata.

Vapaan sivistystyön rahoitusjärjestelmässä kotoutumissuunnitelmaan hyväksytyyn koulutuksen rahoitus voidaan erottaa omaksi kokonaisuudeksi sen jälkeen, kun koulutuksen rahoitusmalli on uudistettu. 100 %:n valtionosuuden ulottamista myös työllistymissuunnitelmissa hyväksytyihin lukutaito-opintoihin kannattaa selvittää. Ennen kuin joustavia lukutaitokoulutuksia levitetään laajasti eri puolille Suomea, tulisi huolehtia siitä, että lastenhoito on huomioitu rahoitusmallissa sekä riittävän hyvin varmistettu koulutusten yhteydessä.

Kotoutumiskoulutuksen laadun kehittämiseksi ja varmistamiseksi lähtötaso- ja päättöarvioinnit pitää yhdenmukaistaa. Kansalaisopistojen liitto pitää välttämättömänä, että selvitetään ulkopuolisella, neutraalilla ja riippumattomalla tutkimushankkeella lukutaitokoulutuksen kohdentumista ja vaikuttavuutta Suomessa. Samalla on syytä kehittää menetelmiä säännölliseen kotoutumissuunnitelman mukaiseen koulutuksen vaikuttavuuden arviointiin.

Aikuisten perusopetus:

Aikuisten perusopetuksen kurssisisällöt ovat laajoja ja haasteellisia suhteessa käytettävissä olevaan aikaan. Tämä vaatii opettajilta erityisen hyvää ammattitaitoa. Opettajien kelpoisuuteen sekä ammatilliseen ja pedagogiseen täydennyskoulutukseen tulisikin kiinnittää erityistä huomiota.

Erityisiä ongelmia opetusjärjestelyissä on arvioinnissa. Päätösarvioinnin kriteerit täydentyvät 1.8.2021, mutta kansalaisopistokentältä on tullut vahvaa toivetta siitä, että hyväksytyt suorituksen kriteeristö tarvittaisiin myös alkuvaiheen opintoihin. Olisi myös määriteltävä tarkemmin osaamistaso, joka opiskelijalta vaadittaisiin, jotta hän voi siirtyä päättövaiheen opintoihin. Nykyisenä vaatimustasona on alkuvaiheen opintoja vastaava osaaminen. Niin kauan kuin alkuvaiheessa ei ole suorituskriteereitä, ei edellä mainitulle vaatimustasolle ole olemassa määritelmää.

Kansalaisopistojen liiton mielestä aikuisten perusopetus on lähtökohtaisesti hyvin suunniteltu kokonaisuus niin opetussuunnitelman perusteiden kuin rahoitusjärjestelmän osalta.

Muut tarvelähtöiset palvelut ja jatko-ohjaus:

On hyvin huolestuttavaa, että vain kolmasosa kotoutumiskoulutukseen osallistuneista saavuttaa tavoitetason. Olisi ensiarvoisen tärkeää kiinnittää huomioita siihen, miten niiden kahden kolmasosan opinnot jatkuvat, jotka eivät saavuta tavoitetasoa B1.1. Jokaiselle opiskelijalle on löydettävä oikea jatkopolku ja -paikka – on se sitten esimerkiksi toisen tasoisessa ryhmässä tai kuntouttavan työtoiminnan parissa.

Kotoutumisesta puhuessa lähdetään sekä selonteossa että yleisessä keskustelussa siitä, että kaikilla maahanmuuttajilla on kontakti TE-toimistoon ja/tai sosiaalipalveluihin. Läheskään kaikki maahanmuuttajat eivät kuitenkaan ole minkään sosiaalipalvelun piirissä tai sen tarpeessa. Kontakti TE-toimistoonkin on nykyisin löyhä ja pääsy asiakaspalvelijan puheille on vaikeaa. Tämän vuoksi pitäisi radikaalisti kehittää maahanmuuttajien pääsyä ihmiskontakteihin myös muita reittejä: monella ei ole luontaisia kontakteja suomea puhuviin tai ketään, jonka kanssa kielitaitoaan harjoittaa. Siksi koulutuksen loppuessa loppuu helposti myös kielen käyttäminen. Tämän vuoksi kotouttamistoiminnassa tulisi pyrkiä aktiivisesti integroimaan maahanmuuttajia vapaa-ajan toimintaan – mikä voi tuntua monelle heistä vieraalta. Kotoutumista voidaan tukea ohjaamalla maahanmuuttajia kansalaisopistojen muuhun kuin erityisesti maahanmuuttajille suunnattuun koulutukseen. Myös järjestöt, kirjastot ja museot voivat toimia erinomaisina suomalaisen yhteiskuntaan kotouttajina.

Kansalaisopistojen liitto tukee selonteon luonnoksen ajatusta kotoutumisen nopean etenemisen tukemiseksi kehitettyjen työelämää lähellä olevien palvelujen ja osa-aikaisia kieliopintoja yhdistävistä malleista esimerkiksi osana työllistymisen edistämisen kuntakokeiluja. Liitto tukee ja

kannustaa kaikkia kuntia tukemaan maahanmuuttaneita pitkäjänteisesti erityyppisen, hyvää palautetta saaneen osaamiskeskustoiminnan kautta. Riittävällä ohjauksella varmistetaan sujuva siirtymä kotoutumishjelmasta jatkokoulutukseen, työllistymistä tukevaan tai muuhun tarpeen mukaiseen palveluun.

Työvoimapalveluiden ja oppilaitosten välisen yhteistyön kehittämiseen tarvitaan molemmat osapuolet vahvasti mukaan. Tiedonvaihtoa olemassa olevasta koulutustarjonnasta ja toisaalta siihen liittyvistä tarpeista pitää saattaa molempien osapuolten tietoon nykyistä tehokkaammin. Säännöllisten yhteistyöfoorumien kehittäminen olisi enemmän kuin toivottavaa eri puolilla maata. Koulutusten alue- ja maakuntatason tarkastelu edistäisivät myös paikallisten maahanmuuttajille suunnattujen koulutusten suunnittelua.

Kesto yksilöllinen ja pääsääntöisesti enintään 2 vuotta:

Ehdotettu kahden vuoden kotoutumisaika olisi monen yksilön kohdalla todennäköisesti liian lyhyt. Nykyisessä kotoutumiskoulutuksessa 2/3 opiskelijoita ei saavuta kielitaidon tavoitetasoa, eikä selonteon luonnos esitä keinoja tilanteen parantamiseksi tai kerro vaillinaisen kielitaidon saavuttavien opiskelijoiden jatkokoulutusmahdollisuuksista.

Aikuisten perusopetuksen koko oppimäärän suorittaminen voi kestää 4 vuotta, lukutaitovaiheen sisältäen 5 vuotta. Miten opiskelijan toimeentulo varmistetaan kotoutumisajan jälkeen? Opintotuki (opintolaina) ei ole kestävä vaihtoehto. On varmistettava, että kotoutumisajan loppuminen ei johda koulutuksen keskeyttämiseen. Lukutaidottomien ja koulutustaustaa vailla olevien henkilöiden tilanne on kaikkein vaikein, ja kotoutuminen ja työelämävalmiuksien saavuttaminen vievät yleensä pitkän ajan.

Erytisen tarkkaan tulee varmistaa, että kotoutujalle ei tule odotusaikoja, jolloin hänen kotoutumisaikansa kuluu, mutta koulutusta ei ole saatavilla lainkaan tai riittävästi lukutaidon saavuttamiseksi. Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen nykyisessä rahoitusmallissa osalle oppilaitoksista myönnetään niin pieni opetustuntumäärä, että sillä järjestettävällä koulutuksella ei ole realistisia edellytyksiä oppia lukemaan ja kirjoittamaan.

Omaehtoinen opiskelu työttömyysetuudella

Nykyiset käytännöt ovat tarpeettoman mutkikkaita ja vaikeaselkoisia. Siksi Kansalaisopistojen liitto kannattaa ajatusta siitä, että kaikkien työnhakijoiden omaehtoisen opiskelun tukemiseen sovellettaisiin yhtenäisiä, yhteen lakiin koottuja säännöksiä. Näissä säännöksissä pitää kuitenkin huomioida maahanmuuttajien erityistarpeet.

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

On tärkeää huomioida eri perustein Suomeen muuttavien tarpeet palvelujärjestelmää kehitettäessä. Työn perusteella muuttavien osalta pitää kehittää ja monipuolistaa mahdollisuuksia opiskella suomea tai ruotsia ennen maahan saapumista tai sen jälkeen verkkovälitteisesti kansalaisopistoissa.

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

Kansalaisopistojen liitto tukee selonteon luonnoksen ajatusta viranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden yhteistyön kehittämisestä, jotta kaikkien vahvuuksia voitaisiin hyödyntää enemmän. Liitto tukee myös ajatusta vapaan sivistystyön entistä vahvemmassa roolista kotouttamisessa sen jälkeen, kun lukutaitokoulutusta on kehitetty ja uudistettu esimerkiksi Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen elokuussa 2020 esittämällä tavalla (Maahanmuuttajien koulutuspolut – Arviointi vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksesta, Karvin julkaisuja 11:2020: https://karvi.fi/app/uploads/2020/08/KARVI_1120.pdf

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

Vapaan sivistystyön tarkoituksena on järjestää elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Kansalaisopistoissa toteutettavissa koulutuksissa toteutuvat täten myös moniarvoisuuden ja monikulttuurisuuden kunnioittaminen sekä korostuvat omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus (Laki vapaasta sivistystyöstä).

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

Kansalaisopistojen liiton mielestä kannattaa pohtia ja selvittää sitä, että kunnille esitettäisiin nykyistä selkeämpää vastuuta kotoutumisen edistämisen koordinoinnista ja palveluiden yhteensovittamisesta.

Kotoutumiskoulutusten hankintojen tueksi kannattaa valmistella valtakunnalliset laatukriteerit.

Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen saatavuutta pitää parantaa sen kehittämisen jälkeen sekä varmistaa opiskelijoiden jatkoopiskelun toimivuus. Tällä hetkellä työvoiman ulkopuolella olevien osalta vastuut kotoutumispalveluiden osalta ovat liian epäselvät, joten tätä kohderyhmää ja erityisesti sen mahdollisuuksia saada riittäviä ja systemaattisesti tarjolla olevia palveluja pitää tarkastella ja kehittää erikseen.

Kansalaisopistojen liitto kannattaa lämpimästi ajatusta vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen saatavuuden parantamisesta sen rahoitusta uudistamalla. Liitto jakaa myös ajatuksen siitä, että

koulutuksen ulottaminen nykyistä kattavammin työvoiman ulkopuolella oleville edellyttää sen rahoituksen riittävyyden turvaamista tehdyn uudistamistyön jälkeen.

Nuottanen Jaana
Kansalaisopistojen liitto KoL